

конкуренції на ринку, що буде сприяти забезпеченню рівноправного включення держави до світогосподарських процесів на основі розвитку європейської економічної інтеграції України і дотриманню вимог національної економічної безпеки [5].

Література

1. Прейгер Д.К., Могильний Д.Г. Транзитні потужності водного транспорту України: проблеми розвитку та реалізації // Стратегічна панорама. – 2007. – № 2. – С. 111-121.
2. Коломийченко О.В. Конкуренція и рынок обнаружены на пространстве стран СНГ // Законы конкуренции. – 2003. – № 20. – С. 3-5.
3. Котлубай А.М. Мировая морская политика и перспективы ее развития // Развитие методов управления та господарювання на транспорті: Зб. наук. пр. – О.: ОНМУ, 2004. – Вип. 17. – С. 5-21.
4. Саян Е.М. Автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.05.01 / Донецьк. нац. ун-т. – Донецьк, 2006. – 20 с.
5. Кваша С., Патыка Н. Направления и проблемы интеграции Украины в мировое экономическое пространство // Экономика Украины. – 2001. – № 9. – С. 77-81.

УДК 347.792

К.Г. Нехіт

МОРСЬКЕ СУДНО ЯК ОБ'ЄКТ ДОГОВОРУ ДОВІРЧОГО УПРАВЛІННЯ МАЙНОМ

На сьогоднішній день одним із найефективніших напрямів вкладення грошових коштів є їх вкладення в діяльність, пов'язану з морем, зокрема в придбання морського судна. Спектр застосування морських суден на сьогодні практично не обмежений, що дозволяє, за умови вмілого розпорядження, одержувати від експлуатації суден необмежений прибуток.

Проблема полягає в тому, що не завжди особа, що має достатні грошові кошти для придбання судна, має також і спеціальні знання, необхідні для ефективного управління ним. У такій ситуації на допомогу приходять договір довірчого управління, суть якого і полягає в тому, що він надає «некомпетентному» власнику можливість передати об'єкт управління професіоналу, який буде мати можливість забезпечити найбільш прибуткове його використання.

Проте морське судно як об'єкт довірчого управління має свою специфіку, яку, на жаль, не врахував законодавець. У зв'язку з цим дослідження даної теми уявляється достатньо актуальним, оскільки велика вірогідність виникнення практичних проблем під час передачі морського судна в довірче управління. Зокрема, уточнень потребують питання про законодавчі вимоги, що висуваються до статусу управителя морським судном, про предмет договору управління морським судном, про порядок реєстрації передачі судна в довірче управління тощо.

Особливо актуальним є розгляд питання про порядок передачі судна в довірче управління внаслідок того, що дана проблема до сьогодні не була висвітлена

в юридичній літературі, незважаючи на те, що темі довірчого управління майном останнім часом були присвячені дослідження багатьох авторів (І.В. Венедіктової [9], Є.В. Довлатової [10], Р.А. Майданика [11], Д.В. Петеліна [12]).

Метою даного дослідження, з урахуванням зазначеного, є виявлення специфіки довірчого управління морським судном і формування пропозицій щодо уточнення законодавчих положень про довірче управління з метою передбачення виникнення вірогідних практичних проблем при передачі в довірче управління морського судна.

Необхідно звернути увагу на те, що на сьогодні ні Цивільним кодексом України, ані Кодексом торговельного мореплавства України не передбачено спеціальних положень про довірче управління морським судном. Проте, враховуючи, що чинне законодавство допускає визначення морського судна як об'єкта нерухомості [1, ст. 181], під час розгляду питання про передачу в довірче управління морського судна можливо керуватися загальними законодавчими положеннями про передачу в довірче управління нерухомого майна.

Довірче управління нерухомим майном здійснюється з врахуванням особливостей вказаного майна як об'єкта цивільних прав. Об'єктом довірчого управління нерухомим майном може бути індивідуально-визначене майно, здатне до відособлення, яке належить на праві власності фізичним або юридичним особам або державі, і не заборонене законом для передачі в управління.

У цілому, морське судно відповідає вказаним вимогам, а отже, може бути об'єктом довірчого управління. Проте при цьому слід врахувати низку особливостей.

Не може передаватися в довірче управління частина нерухомого майна, яка не є самостійним об'єктом відчуження, тобто не може бути відокремлена [1, ч. 3 ст. 1030]. У застосуванні до морського судна дана вимога означає, що не можуть бути окремо передані в довірче управління так звані «приналежності судна». Приналежностями судна можуть бути визнані такі плавучі засоби, які призначені виключно для обслуговування даного судна. Наприклад, приналежністю судна слід вважати рятувальні шлюпки; ліхтери, що транспортуються на борту ліхтеровоза; риболовецькі судна, що належать плавучим базам, які несуть такі судна на своєму борту і спускають на воду при здійсненні лову, тощо [8, с. 64].

У довірче управління може передаватися тільки морське судно, що належить особі на праві власності. Тобто не може бути передане в управління судно, що належить установнику, наприклад, на підставі договорів застави або оренди. Отже, установником управління повинен бути саме власник судна (або інша особа у випадках, передбачених ст. 1032 ЦК України).

Слід при цьому розрізняти поняття «власник судна» і «судновласник». Відповідно до положень ч. 2 ст. 20 КТМ України, власником судна визнається суб'єкт права власності або особа, яка здійснює щодо закріпленого за нею судна права, до яких застосовуються правила про право власності. Натомість судновласником прийнято називати особу, яка на законних підставах користується правом володіння і правом користування судном. Під поняття судновласника можуть підпадати фрахтувальник, оператор, менеджер, експлуатант судна.

Таким чином, поняття «власник судна» є ширшим, ніж судовласник. Але саме власник має право передачі судна в управління.

Право власності на судно повинно бути належним чином зареєстроване. Реєстрація права власності на морське судно в Україні здійснюється шляхом внесення необхідних відомостей у Державний судовий реєстр або Суднову книгу України [2, ст. 26]. Тільки після реєстрації права власності власник має право передати судно в управління.

Слід відзначити, що довірче управління розглядається законодавцем як обмеження права власності. З цього випливає висновок, що договір довірчого управління морським судном підлягає обов'язковій реєстрації в Державному судовому реєстрі або Судновій книзі разом з правом власності й іншими речовими правами на судно. Недотримання вимоги про реєстрацію передачі судна в довірче управління тягне недійсність договору. Вищевикладені висновки випливають з положень ст. 1031 ЦК України про необхідність державної реєстрації договорів довірчого управління нерухомим майном.

З питанням реєстрації договору довірчого управління морським судном пов'язане також визначення моменту виникнення управління. В юридичній літературі дане питання залишається дискусійним. Одні вчені вважають договір довірчого управління нерухомим майном укладеним з моменту фактичної передачі об'єкта, інші – з моменту державної реєстрації [10, 11].

Відповідно до ст. 1031 ЦК України, передача нерухомого майна в управління підлягає державній реєстрації, а у ст. 210 ЦК України передбачено, що договір, який підлягає державній реєстрації, вважається укладеним з моменту його реєстрації.

Виходячи з названих норм і беручи до уваги, що договір довірчого управління є реальним, а тому за загальним правилом вважається укладеним з моменту передачі речі (у т.ч. нерухомої) в управління, можна зробити висновок про те, що договір укладений тоді, коли майно передане управителеві. Що стосується розпорядження майном, переданим в управління, то, певна річ, це можливо тільки з моменту державної реєстрації договору, на підставі якого виникло це право.

Специфіка морського судна як об'єкта договору довірчого управління майном обумовлює необхідність врахувати особливі вимоги, що висуваються до статусу управителя. У зв'язку з тим, що українським законодавцем такі особливості не були враховані, з метою вдосконалення положень українського законодавства доцільним уявляється звернутися до досвіду сусідніх країн.

Кодексом торговельного мореплавства України передбачене загальне положення про те, що діяльність, яка входить у поняття «торговельне мореплавство», можуть здійснювати тільки суб'єкти підприємницької діяльності, у володінні, користуванні або розпорядженні яких знаходяться судна, за наявності ліцензії [2, ст. 2]. Отже, управителем морським судном може бути тільки суб'єкт, що здійснює підприємницьку діяльність, і не може виступати як управитель будь-яка фізична особа, як у звичайному договорі управління майном [1, ст. 1033].

Проте слід також враховувати, що управління морським судном вимагає від управителя наявності спеціальних знань у даній сфері. У зв'язку з цим доцільними

здаються дії російського законодавця, який передбачив у Кодексі торговельного мореплавства Російської Федерації спеціальну статтю про передачу судна в довірче управління, яка встановлює, крім іншого, вимогу про те, що управителем може бути компетентний у сфері управління суднами та їх експлуатації індивідуальний підприємець або комерційна організація [3, ч. 3 ст. 14].

Аналогічні положення передбачені також Кодексом торговельного мореплавства Республіки Білорусь [4, ст. 15] і Законом Республіки Казахстан «Про торговельне мореплавство» від 17.01.2002 р. № 284-2 [5, ст. 13]. З урахуванням викладеного вважаємо за доцільне подібне уточнення і в рамках українського законодавства.

Досвід сусідніх країн виявляється позитивним і під час розгляду питання про предмет і істотні умови договору довірчого управління морським судном.

Так, Кодекс торговельного мореплавства Республіки Білорусь передбачає, що однією з істотних умов договору довірчого управління морським судном є умова про предмет договору, яка встановлює необхідність вказати характеристики і вартість судна на момент його передачі в управління, а також межі використання судна управителем [4, ст. 15]. Такі положення цілком логічні й обґрунтовані, оскільки дозволяють у разі потреби конкретизувати ступінь відповідальності керівника за пошкодження судна або дії з перевищенням повноважень. Тому необхідність керуватися такими вимогами слід закріпити і в рамках українського законодавства.

У підсумку слід зазначити, що під час передачі морського судна в довірче управління необхідно враховувати його специфіку. Беручи до уваги досвід сусідніх країн, доцільно доповнити Кодекс торговельного мореплавства України спеціальними положеннями про порядок передачі судна в довірче управління майном. При цьому необхідно врахувати спеціальні вимоги до суб'єктів довірчого управління, вимоги про необхідність реєстрації договору управління судном у Державному судовому реєстрі або Судовій книзі України, а також передбачити низку істотних умов договору довірчого управління судном, зокрема умови про предмет договору і межі використання судна управителем.

Література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-XV // Офіційний вісник України. – 2003. – 28 берез.
2. Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995 р. № 176/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 47.
3. Кодекс торгового мореплавания Российской Федерации от 30.04.1999 г. № 81-ФЗ // Собр. зак-ва Российской Федерации. – 1999. – № 18.
4. Кодекс торгового мореплавания Республики Беларусь от 15.11.1999 г. № 321-3 // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь. – 1999. – № 54-3.
5. О торговом мореплавании: Закон Республики Казахстан от 17.01.2002 г. № 284-2 // Казахстан. правда. – 2002. – 15 февр.
6. Гражданское право: Учебник: В 2 т. Т. II, п/т 2 / Отв. ред. Е.А. Суханов. – М.: БЕК, 2002.
7. Харитонов С.О., Старцев О.В. Цивільне право України: Підручник. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Істина, 2007.
8. Шемякин А.Н. Морское право: Учеб. пособие. – Х.: Одиссей, 2004.
9. Венедіктова І.В. Співіснування інститутів довірчої власності і управління майном у цивільному законодавстві України // Вісник Одес. ін-ту внутр. справ. – 2005. – № 1. – С. 25-29.

10. Довлатова Е.В. Доверительное управление недвижимым имуществом как способ формирования имущественной основы предпринимательской деятельности. – 2007. – № 10. – С. 39-45.
11. Майданик Р.В. Поняття довірчого управління нерухомим майном // Право України. – 2002. – № 12. – С. 122-125.
12. Петелин Д.В. Ответственность сторон по договору доверительного управления имуществом // Юрист. – 2004. – № 12. – С. 20-23.

УДК 341.96:349.2-057

О.О. Белогубова

ПРАВОВІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ МОРЯКІВ НА СТАДІЇ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ДЛЯ ПРАЦІ ЗА КОРДОНОМ

Однією з особливостей трудових відносин у морській галузі є значний рівень використання праці іноземних моряків. Застосування законодавства прапора судна породжує складності в забезпеченні захисту трудових прав моряків-іноземців. Початковим етапом виникнення трудових відносин між моряком і іноземним судновласником є, як правило, звернення моряка в агентство з працевлаштування в державі громадянства моряка. Оскільки агентство перебуває під юрисдикцією держави громадянства моряка, то саме на цьому етапі найбільше просто створити умови для максимального захисту трудових прав моряка. Ці обставини обґрунтовують вибір теми даної статті, з урахуванням існуючих проблем у зазначеній сфері при працевлаштуванні українських моряків.

Метою даної статті є дослідження особливостей регулювання відносин в Україні з працевлаштування моряків для роботи на суднах під іноземним прапором і розробка пропозицій з підвищення ефективності захисту прав цієї категорії громадян України на стадії працевлаштування.

Проблема аналізу правового захисту прав моряків на стадії працевлаштування для роботи на іноземних суднах ускладнюється недостатньою мірою дослідження теми, оскільки в радянський період дане питання не вивчалось. Інтерес до даної проблеми в Україні виник тільки в другій половині 90-х років ХХ століття, однак в основному праця у сфері працевлаштування українських моряків носили прикладний характер, на рівні публікацій у морській пресі. Окремими питаннями, зв'язаними з практичними аспектами, діяльністю кріюінгових компаній, особливостями працевлаштування моряків, займалися В.С. Ланг, А.Н. Кифак, А.В. Кирилюк. Значне число праць у зазначеній сфері належить російському вченому В.А. Конталеву. Системне дослідження проведене в дисертаційній роботі О.В. Довжук, що присвятила окремий підрозділ проблемам правового регулювання трудової діяльності українських моряків [1].

Проте можна говорити про відсутність комплексних наукових досліджень з правового регулювання відносин з працевлаштування моряків в Україні, з урахуванням міжнародних стандартів, особливостей відносин моряк-агентство з працевлаштування, у контексті захисту прав моряків.